

Permitteringsersättning, permitteringar och arbetslöshet

Arbetslöshet i form av permittering är omfattande i vissa länder. Detta har speciellt tillskrivits att arbetslöshetsförsäkringssystemet subventionerar permitteringarna. I Sverige har arbetslöshetskassan subventionerat permitteringar i mycket begränsad utsträckning. Permitteringarna är också få internationellt sett. Från och med 1985 införs ett nytt, delvis statsfinansierat, system för permitteringsersättning, som kan innebära att permitteringarna ökar.

Inledning*

I denna artikel skall vi granska ersättningssystemet vid permitteringar i Sverige och dess effekter på arbetslösheten. Permitteringar har internationellt kommit att diskuteras som ett viktigt inslag i arbetslösheten och det finns goda motiv för att granska utvecklingen i Sverige i detta avseende.

Sedan början av 1970-talet har studier av arbetslöshetens struktur varit ett centralt område av arbetsmarknadsforskningen. Ett viktigt inslag i denna forskning är uppdelningen av arbetslösheten i frekvens och varaktighet, och därmed en betoning av skillnaden mellan de faktorer som bestämmer inflödet till arbetslöshet å ena sidan och de faktorer som bestämmer utflödet ur arbetslöshet å den andra sidan.

PER GUNNAR EDEBALK är universitetslektor vid Socialhögskolan vid Lunds universitet och ESKIL WADENSJÖ är professor i arbetsmarknadspolitik vid Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

I början riktades forskningen i hög grad mot den arbetslöshet som initierades av arbetstagarna, dvs frivilliga uppsägningar (quits), och de arbetslösas sökande efter arbete. En teori för sökarbetslöshet utvecklades. Teoriutvecklingen och de första empiriska undersökningarna genomfördes i USA men motsvarande studier utfördes snart för olika europeiska länder.

Senare under 1970-talet och i början av 1980-talet har dock intresset kommit att förskjutats från sökarbetslöshet och de arbetslösas beteende till företagens och de anställdas agerande. Vad orsakar definitiva eller tillfälliga uppsägningar (permitteringar)? Hur påverkas uppsägnings-/permitteringsbeteendet av olika ersättningssystem? I vilken utsträckning söker permitterade efter nya arbeten? Det är några av de frågor forskarna sökt att besvara.

Utgångspunkterna för analysen har varit två nämligen: 1) teorin för implicita kontrakt och 2) den i amerikanska under-

* Vi har haft god hjälp av de synpunkter vi fått på tidigare versioner av Reinhold Fahlbeck, Ante Farm, Bertil Holmlund, Lars Jonung och Eva Uddén-Jondal.

sökningar påvisade höga andelen permitterade bland de arbetslösa.

I teorin för implicita kontrakt har man gått ifrån antagandet att arbetsmarknaden är en "spot"-marknad för arbetskraft. I stället betraktas en anställning som en långsiktig ömsesidig överenskommelse, i regel inte utskrivna i sina detaljer – ett implicit kontrakt.¹

De första artiklarna om implicita kontrakt utgick från att arbetstagarna har riskaversion medan företagen är riskneutrala. Förutom att producera varor fungerar företagen i dessa modeller som försäkringsbolag mot variationer i lönesatsen till följd av variationer i värdet av marginalprodukten. Däremot varierar sysselsättningen pga den lönestelhet som försäkringen, det implicita kontraktet, innebär.

Riskaversion från arbetstagarnas sida förklarar emellertid inte förekomsten av uppsägningar. Varför innebär inte det implicita kontraktet att man får arbetsdelning utan uppsägningar? En lösning på detta teoretiska dilemma är att arbetslöshetsförsäkringen, genom att normalt inte kräva fullständig ersättning från de involverade i uppsägningen/permitteringen (företaget eller den anställde), subventionerar variationer i sysselsättning jämfört med variationer i lönesats. Se t ex Grossman [1981]. Arbetslöshetsförsäkringen kan på så sätt bidra till inflödet i arbetslöshet. Arbetslöshetsförsäkring innebär en subventionering av såväl uppsägningar som permitteringar. I de fall då arbetskraften är en delvis fast produktionsfaktor (företagsspecifik utbildning bekostad av företaget; rekryterings- och anställningskostnader) och de anställda har flyttningskostnader, har företag och anställda ekonomiska argument för permittering i stället för uppsägning. Vid permittering preciseras ev. tidpunkten för återgång till arbete, vissa sidoförmåner (försäkringar m m) bibehålls etc. Anknypningen till företaget kvarstår. Permittering kan ses som en form av "labor

hoarding" utanför företaget.

Den andra utgångspunkten för intresset är Martin Feldsteins artiklar om permitteringar i USA (Feldstein [1975], [1976], [1978]). Han startar i två utsagor om arbetslösheten i USA: 1) en mycket stor del av de arbetslösa är permitterade² och 2) i stor utsträckning söker de permitterade inte arbete utan väntar på återanställning.^{3 4} En stor del av de permitterade i USA har ersättning från arbetslöshetsförsäkring, en försäkring som i USA finansieras via arbetsgivaravgifter. Ett företags avgifter till arbetslöshetsförsäkringen är beroende av företagets uppsägningar och permitteringar och de därmed åtföljande utbetalda ersättningarna. Det innebär att företaget har en självrisk. Avgifterna höjs dock inte så att företaget kommer att betala hela ersättningen vid arbetslöshet orsakad av permittering. Arbetsgivarinträdet – "experience rating" – är inte fullständigt.⁵ En ofullständig "experience rating" innebär subventionering av verksamhet och produktionsteknik med relativt stor variabilitet i sysselsättning jämfört med annan verksamhet och annan teknik.

Arbetslöshetsersättning vid permittering kan ses som ett sätt att subventionera "labor hoarding", dock utanför företaget och på ett sätt som räknas som arbetslöshet. De ekonometriska undersökningar

¹ Azariadis [1975] och Baily [1974] kan ses som startpunkterna för denna teori. För översikter, se t ex Azariadis [1981] och Azariadis & Stiglitz [1983]. Det implicita kontraktet kan ses som en icke juridiskt bindande överenskommelse gällande bl a lönesättning och uppsägningar.

² Se t ex Feldstein [1978] s. 834, som anger att de permitterade utgör c. 50 % av dem som blivit arbetslösa pga att de förlorat sitt arbete.

³ För data om sokaktivitet under permitteringar se Bradshaw & Sholl [1976] och för en teoretisk analys om arbetsökande under permittering se Pissarides [1982]. Se också Ioannides [1979].

⁴ Permitteringar är betydligt vanligare i de fall de anställda är fackligt organiserade (Medoff [1979]). Det skulle kunna tolkas så att fackföreningar påverkar det implicita kontraktet (och inte bara i de avseenden det blir explicit).

⁵ "Experience rating" systemet finns beskrivet t ex i Becker [1972].

som gjorts av ersättningsystemen vid permitteringar tyder på att ersättningsnivån (Feldstein [1978]) och graden av "experience rating" (Brechtling [1981] och Topel [1983]) har effekter på arbetslösheten.⁶ Feldsteins förslag till reformer av arbetslöshetsförsäkringssystemet går ut på att ersättningarna skall beskattas och att fullständig "experience rating" skall genomföras. Den skall enligt Feldsteins förslag gälla för såväl permitteringar som uppsägningar.⁷

Debatten om permitteringar har hittills i hög grad varit koncentrerad till USA och de speciella egenskaper som kännetecknar institutionerna på denna arbetsmarknad. Det finns anledning att granska erfarenheterna från andra länder. Även i andra länder än USA utgör permitteringar ibland en viktig del av arbetslösheten men den institutionella ramen skiljer sig åt.⁸ I denna artikel skall vi granska det svenska systemet för ersättningar vid permitteringar och dess effekter på arbetslösheten.

Ersättning vid permittering i Sverige⁹

Permitteringar har varit tillåtna för företagen enligt lag och avtal i Sverige under 1900-talet. Villkoren har dock efterhand blivit mer reglerade och företagens kostnader vid permitteringar har också blivit högre. Tjänstemännen men också vissa LO-grupper som grafiker har kommit att helt undantas från permitteringar.

Enligt en enkät som SAF sände ut till sina medlemsförbund (SAF [1934]) så var permitteringar tillåtna i merparten förbund under 1930-talet. De regler som fanns i avtalen var t ex till för att reglera att permitteringar inte användes som en billig form av uppsägning (undvikande av uppsägningslönen). Företagens kostnader vid permitteringar var främst att olika sidoförmåner (fri bostad etc) i regel bibehölls under permitteringstiden och att permitteringstiden räknades in som underlag för beräkning av semestern. För

dem som var försäkrade i arbetslöshetskassa utbetalades ersättningen efter den inledande karensveckan. I figur 1 visas grundprincipen. Ersättningen var inte skattepliktig. Inkomstbortfallet netto var i regel betydligt lägre än inkomstbortfallet brutto. I kombination med ett progressivt inkomstskattesystem innebar det också att kompensationsgraden var högre för korta än för långa ersättningsperioder. Fram till 1935 var arbetslöshetsförsäkringen inte subventionerad. Det innebar att medlemmarna i varje arbetslöshetskassa betalade kostnaderna. För varje företag och deras anställda kunde det dock finnas ekonomiska motiv för att låta arbetslöshetskassan subventionera företagets "labor hoarding". De fackliga organisationerna gjorde dock i en del fall motstånd mot att de skulle betala arbetslöshetsersättning vid permittering och därmed subventionera företagets arbetsstyrka. Typografer och bokbindare hade därför redan före 1935 förbud mot arbetslöshetsersättning vid permittering.¹⁰

Sedan 1935 har graden av subventionering av arbetslöshetsförsäkringen ökat. Fler kassor blev erkända och berättigade till stöd och för de kassor som redan hade stöd kom det att utgöra en större andel av kostnaderna. Ersättningsnivån höjdes vid olika tillfällen. Inkomstbortfallet för de permitterade minskade utan att arbetsgivarnas kostnader ökade. Detta kan ha

⁶ För en översikt av empiriska undersökningar se Topel & Welch [1980].

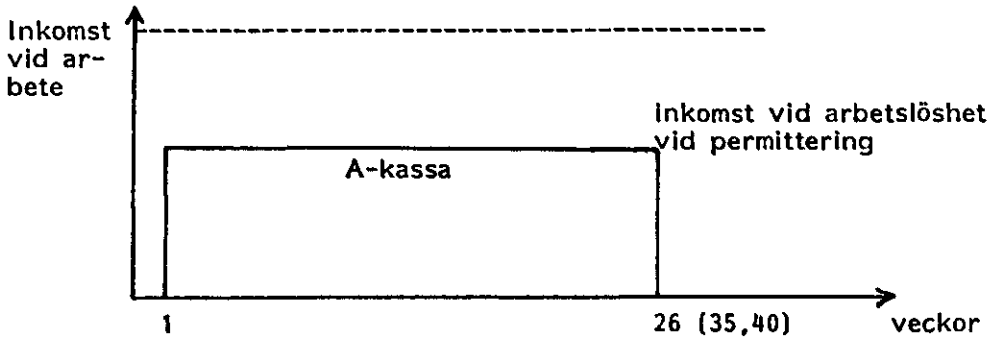
⁷ Polemarchakis & Weiss [1978] visar att givet förekomsten av lönerigiditet kan uppsägningar leda till mer effektiv resursutnyttjande och subventionerad arbetslöshetsförsäkring kan därvid vara ett medel. Boadway & Oswald [1983] analyserar arbetslöshetsförsäkring som ett fördelningspolitiskt medel. Givet ett progressivt skattesystem kan en subventionerad arbetslöshetsförsäkring vara en optimal lösning.

⁸ Som t ex Danmark där de permitterade enligt Pedersen [1981] utgör ca 20 % av de arbetslösa.

⁹ För beskrivningar av utvecklingen se Elmstedt-Herngren [1979], Liljedorff [1977], och Stridh [1971].

¹⁰ SOS [1931], Socialstatistik, Arbetslösheten inom fackförbunden s. 71, 118 och 152.

Figur 1 Ersättning vid permittering. Perioden fram till september 1964.

Anm.: Figuren avser arbetslöshetsförsäkrade med upparbetad ersättningsrätt. Maximala ersättningstiden höjdes från 26 till 35 veckor den 1/9 1957 och till 40 veckor den 1/9 1964. Ersättningsnivån höjdes vid olika tillfällen.

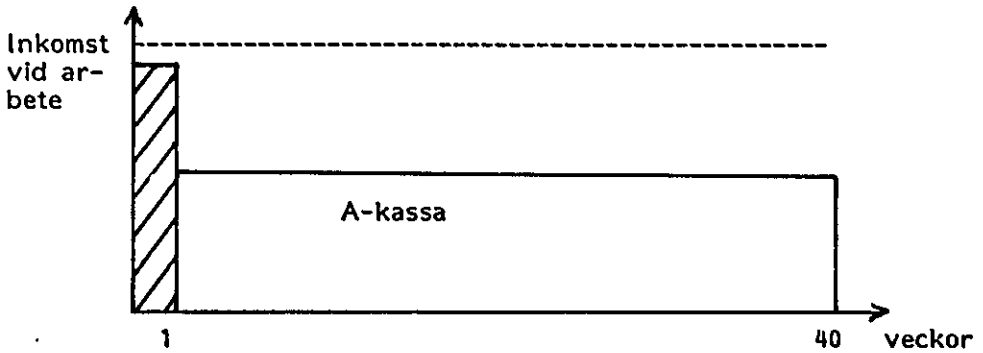
gjort att motståndet mot permitteringar minskat och antal permitteringar ökat.

Samma grundläggande system kvarstod till år 1964. Då träffade LO och SAF avtal om att arbetsgivaren vid permittering skulle utbetala lön under karensvveckan. Efter en revidering år 1969 gäller att den som varit anställd hos samma arbetsgivare i minst tre månader under de senaste 24 månaderna omfattas. Permitteringslönen beräknades med utgångspunkt "från gällande kollektivavtalsregler angående väntetidsersättning eller motsvarande regler angående betalning till arbetare som står till arbetsgivarens förfogande utan att beredas arbete." Det innebär en lön något lägre än den vanliga lönen. Se figur 2 för en principskiss. Som framgår av denna innebar avtalet att arbetsgivarna kom att betala en del av ersättningen under arbetslöshet. Arbetsgivarinträde - "experience rating" - hade alltså börjat införas vid permitteringar i Sverige. Permittering blev med detta kostsammare för företagen och kostsammare också jämfört med uppsägningar. Det innebär också att den samlade effekten på arbetslöshet av denna förändring är obestämmd.

Ett par mycket stora steg i samma riktning togs med först äldrelagarna 1971 för personer 45 år och äldre (SFS 1971:199) och sedan med lagen om anställningsskydd år 1974 (SFS 1974:12). De permitteringsregler som dessa innehåller gällde fram till och med år 1984. Enligt dessa skulle arbetsgivarna betala lön till arbetstagare som varit permitterad mer än två veckor i följd eller i sammanlagt mer än 30 dagar under samma kalenderår. Ersättningen vid en enstaka permittering framgår av figur 3. Från och med 1974 blev också ersättningen från arbetslöshetskassan skattepliktig. Den nominella ersättningen höjdes också i samband med detta.

Arbetsgivarnas andel av kostnaden är c. 40-45 % vid en permittering om två veckor och stiger sedan snabbt. Marginellt är arbetsgivarnas andel av kostnaden nära 100 %. Undantag är främst vissa sidoförmåner och följdkostnader (ex. subventionerad lunch). Den höga arbetsgivarandelen av kostnaden talar för att få arbetsgivare permitterar för längre perioder än två veckor i följd (och inte heller mindre än två veckor).

Figur 2 Ersättning vid permittering. Perioden 1964 – 30 juni 1974 (för personer 45 år och äldre fram till 1971).

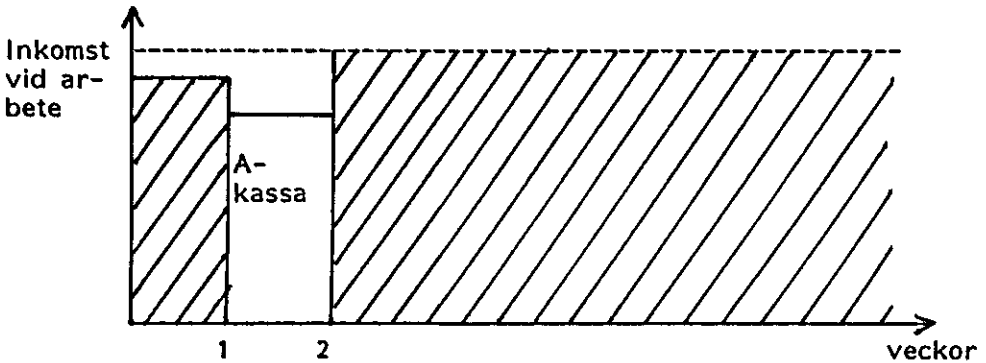
Anm.: Figuren avser arbetslöshetsförsäkrade med upparbetad ersättningsrätt. Snedstreckat område markerar vad som ersätts av arbetsgivaren. Ersättningen från arbetslöshetskassan beskattas inte.

Det fanns dock möjligheter för arbetsgivarna att erhålla en lägre kostnad för samma antal permittering dagar per person. Det kunde åstadkommas genom att permitteringarna delades upp i perioder. Dessa fick maximalt vara om två veckor. Ett förekommande fall var korttidsveckan (3 eller 4 dagars vecka). Permitteringslönen skulle dock utgå efter sammanlagt 30 dagars (6 veckors) permittering under ett år. Se figur 4.

Arbetsgivarnas andel av den totala ersättningen kan i ett fall som det i figur 4 sjunka till under 15 % vid sammanlagt 6 veckors permittering. Det har dock inte utan vidare varit möjligt för arbetsgivaren

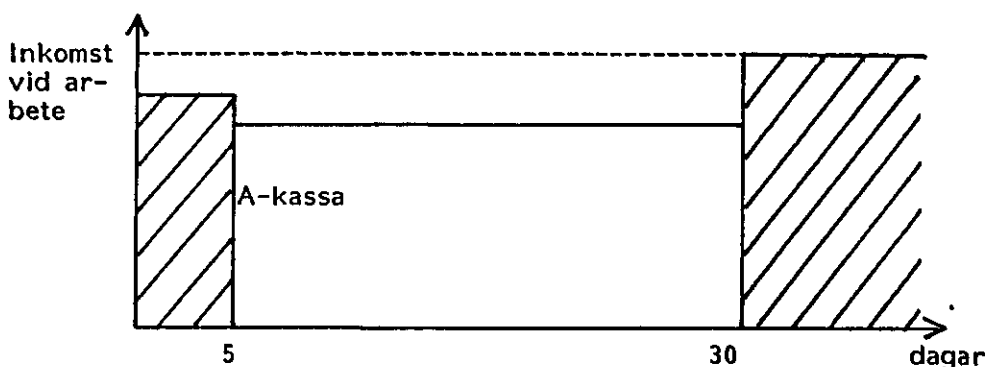
ringlönen skulle dock utgå efter sammanlagt 30 dagars (6 veckors) permittering under ett år. Se figur 4.

Figur 3 Ersättning vid permittering. Perioden från 1 juli 1974–1984 (för personer 45 år och äldre från 1971–1984). Engångspermittering.

Anm.: Figuren avser arbetslöshetsförsäkrade med upparbetad ersättningsrätt och som omfattas av lagen om anställningsskydd. Snedstreckat område markerar vad som ersätts av arbetsgivaren. Ersättningen från arbetslöshetskassan beskattas från och med 1974.

Figur 4 Ersättning vid permittering. Perioden 1 juli 1974 – 1984 (för personer 45 år och äldre 1971 – 1984). Upprepade permitteringar under ett år (ex. korttidsvecka, varannan vecka).

Anm.: Figuren avser arbetslöshetsförsäkrade med upparbetad ersättningsrätt och som omfattas av lagen om anställningsskydd. Snedstreckat område markerar vad som ersätts av arbetsgivaren. Med dagar avses arbetsdagar. Ersättningen från arbetslöshetskassan beskattas.

att välja en permitteringsmodell av denna typ. Förhandlingskostnaderna kunde bli betydande.¹¹

LO och SAF träffade under 1984 en preliminär överenskommelse om en permitteringslöneanordning som förutsatte att staten gick in som medfinansierare. Det skedde också och ändringar av bl a lagen om anställningsskydd genomfördes. Resultatet är ett nytt ersättningssystem vid permitteringar.¹² Den grundläggande principen är nu att arbetstagaren under hela permitteringstiden har rätt till samma lön och andra anställningsförmåner som om han inte varit permitterad. Arbetsgivaren som fortsätter att betala lön som tidigare blir dock kompenserad från en speciell permitteringslöneordning. Till denna betalar staten 300 kronor per permitteringsdag (c. halva lönekostnaden). Arbetsgivarna betalar dessutom en arbetsgivaravgift på 0,05 % av lönesumman för finansieringen. Det är oklart hur stor andel av lönen den totala ersättningen från permitteringslöneanordningen kommer att utgöra. Enligt den definitiva överenskommelsen mellan LO och SAF skall

ersättningen normalt utgå som en procentsats av den av arbetsgivaren utgivna permitteringslönen.¹³ Då statsbidraget utgör c. halva lönekostnaden kommer i varje fall denna gräns att överstigas. De permitterade behöver inte som tidigare anmäla sig vid arbetsförmedlingen, och står alltså inte "till arbetsmarknadens förfogande".

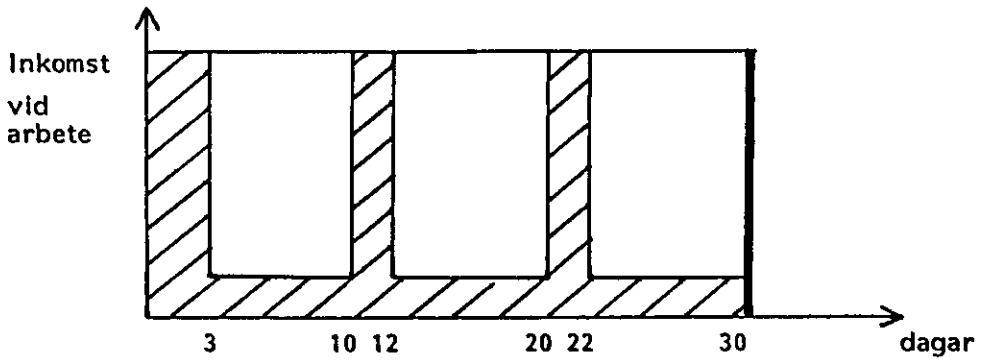
Graden av arbetsgivarinträde ("experience rating") i permitteringssystemet minskar vid engångspermitteringar. Det totala antalet permitteringsdagar som omfattas av stödet är dock begränsat till 30 och antalet permitteringsdagar som omfattas av det statliga stödet är begränsat till 23. För de första, andra, tredje, elfte, tolfte, tjugoförsta och tjuogoandra permitteringsdagarna under ett kalenderår

¹¹ Se bl a domar i arbetsdomstolen AD 1976 nr. 2, AD 1978 nr. 76 och AD 1982 nr. 16.

¹² Se SFS 1984:1008, SFS 1984:1010 och SFS 1984:1011. Förarbetena till förändringarna återfinns i Proposition 1984/85:62.

¹³ Överenskommelse om anordningar för permitteringslöneersättning och kompletterande permitteringslöneersättning [1984].

Figur 5 Ersättning vid permittering fr o m 1985. Permitteringslön (=ordinarie lön) utgår från första dagen.

Anm.: Snedstreckat område markerar vad som ersätts av den arbetsgivare som genomför permitteringen. Med dagar avses arbetsdagar. Maximal permitteringstid är 30 dagar per år enligt LO-SAF-avtalet.

lämnas inget statsbidrag och ej heller ersättning från permitteringsslöneanordningen. Vid korttidspermitteringar kan graden av "experience rating" komma att öka eller minska beroende på omfattningen av korttidspermitteringen. På korttidspermitteringar upp till och med 10 dagar sjunker sannolikt graden av experience rating. Vid permitteringar mellan 13 och 20 dagar stiger arbetsgivarens kostnader något och vid fler dagars korttidspermittering ökar deras kostnader relativt det tidigare systemet än mer.

Permitteringar i Sverige

Förändringarna av det svenska permitteringssystemet ger oss några hypoteser vad gäller utvecklingen av antalet permitteringar:

1) På grund av växande statlig finansiering av arbetslöshetsförsäkringen och höjd ersättningsnivå ökade permitteringarna under perioden 1935–1964. På grund av det ökade arbetsgivarinträdet härefter t o m 1984 minskar permitteringarna.

- 2) Det höga arbetsgivarinträdet ("experience rating") 1965–1984 har inneburit att Sverige haft relativt få arbetslösa till följd av permitteringar.¹⁴
- 3) Permitteringar har under åren 1974–1984 i stor utsträckning skett i form av korttidsvecka, då subventioneringsandelen fram till 1985 varit högre i sådana fall än vid engångspermitteringar av längre varaktighet.
- 4) Det nya systemet som gäller från och med 1985 innebär markanta förändringar. Gradens av "experience rating" minskar markant vid engångspermitteringar (jämför figurerna 5 och 3). Vid upprepade korta permitteringar kan däremot graden av "experience rating" öka (jämför figurerna 5 och 4). Antalet engångspermitteringar kan därför förväntas öka medan antalet upprepade korttidspermitteringar troligen minskar.

¹⁴ Sverige har högt arbetsgivarinträde också vid risk för arbetsloshet till följd av uppsägningar genom de lagstadgade långa uppsägningstiderna. Se Björklund & Holmlund [1983], s 123.

Tabell 1 Antal helgpermitterade 1954–1969

Årsskifte	Antal	Årsskifte	Antal
1954/55	24 100	1962/63	12 600
1955/56	22 600	1963/64	11 800
1956/57	63 600	1964/65	900
1957/58	61 300	1965/66	1 300
1958/59	68 300	1966/67	5 300 ^a
1959/60	22 800	1967/68	1 900
1960/61	14 500	1968/69	1 000
1961/62	10 700		

^a Därav 3 640 medlemmar inom Gruvindustriarbetarnas erkända arbetslöshetskassa i Norrbottens lan.

En närmare prövning av dessa hypoteser är inte möjlig på grund av att statistiken över permitteringar är så bristfällig. Det finns dock en del statistiskt material som kan ge en belysning av utvecklingen.

Tabell 1 visar på utvecklingen av en speciell typ av permitteringar, helgpermitteringar som var vanlig bl a i konfektionsindustrin. I detta sammanhang är det intressant att notera den stora nedgången mellan 1963/64 och 1964/65, dvs sedan tillkomsten av avtalet om permitteringslön mellan LO och SAF. Denna utveckling är i överenskommelse med hypotes 1.

Sedan år 1976 insamlas i arbetskraftsundersökningarna uppgifter om orsaken till arbetslöshet. Permittering ingår som en kategori. Endast permitterade hel vecka utan lön från arbetsgivaren räknas som arbetslösa i denna statistik. Som framgår av Tabell 2 är endast en mycket liten del av de arbetslösa permitterade. Andelen varierar mellan 0,7 och 3,1 procent under perioden 1976–1984. Inflödet av permitterade till arbetslöshet har under de senaste åren varit c. 500 per vecka.¹⁵ En (betydande) del av dem kan dock ha varit permitterade med lön under en vecka dessförinnan.

Här skall understrykas att personer som får lön från arbetsgivaren och är permitterade inte räknas som arbetslösa en-

ligt arbetskraftsundersökningarna (i enlighet med ILO:s definition av arbetslöshet). De som är permitterade med lön hel vecka ingår i arbetskraftsundersökningarna i kategorin sysselsatta, frånvarande från arbetet. De korttidspermitterade ingår bland sysselsatta som pga arbetsmarknadsskäl eller dåligt väder arbetar mindre än 35 timmar. De permitterade går dock inte att särskilja ur dessa grupper i statistiken. Med tanke på systemets utformning så finns det ingen anledning att vänta sig att särskilt många har varit permitterade med lön mer än en vecka, dvs mer än den vecka som omfattats av avtalet mellan SAF och LO. Med arbetsgivarbidrag om närmre hundra procent så har permitteringar med lön enligt lagen om anställningsskydd troligen varit få. Däremot kan korttidspermitteringar med stöd från arbetslöshetsförsäkringen ha haft en större betydelse.

¹⁵ Som framgår av tabellen är inte så få permitterade 2 veckor eller mer, vilket verkar strida mot besattelserna i SAF/LO avtalet och LAS. Delvis kan det bero på klassificeringsfel i arbetskraftsundersökningarna, delvis på att vissa kategorier är undantagna. Enligt LAS gäller det bl a när "permitteringen är en följd av att arbetet är säsongsbetonat eller av andra skäl inte är sammanhängande till sin natur". (SFS 1982:80 21 §).

Tabell 2 Utvecklingen av antalet permitterade enligt arbetskraftsundersökningarna 1976–1984.

År	Arbetslösa pga permittering i genomsnitt	Pågående arbetslöshets-tid (i veckor)				Andel per-mitterade av arbets-lösa (%)	Permitterade som andel av arbetskraften (%)
		Samtliga	1–2	3–4	5–13		
1976	1700	600	300	500	300	2,6	0,04
1977	1700	800	300	400	200	2,3	0,04
1978	2900	1200	600	700	400	3,1	0,07
1979	1400	300	300	600	200	1,6	0,07
1980	1500	800	200	400	0	1,8	0,03
1981 ¹	2000	500	400	600	100	1,9	0,05
1982	2100	500	500	900	100	1,5	0,05
1983	1900	500	400	700	100	1,3	0,04
1984	1000	300	200	600	0	0,7	0,02

¹ Fr o m 1981 är indelningen: 1 vecka, 2 veckor, 3–13 veckor, 14– veckor.

Källa: Arbetskraftsundersökningarna.

De permitterade som räknas till de arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna utgör ungefär en halv promille av arbetskraften. Arbetslöshetsstalet skulle alltså förändras med 0,0–0,1 om de permitterade i stället hade arbete eller uppbar lön från arbetsgivaren även under denna del av permitteringstiden.

Särskilda undersökningar måste göras för att man skall få en tydlig bild av antalet arbetslösa till följd av permitteringar. En mindre utredning föregick beslutet om den nya permitteringslöneanordningen. Utredningen insamlade uppgifter från de sex kassor vilka förväntades ha permitteringar i ej oväsentlig omfattning. Kassorna var beklädnads-, byggnads-, fabriks-, livsmedels-, metall- och träarbetarnas kassor. Antalet permitteringsdagar ligger mellan 4 och 10 procent av det totala antalet ersättningsdagar i dessa kassor under 1979–1981.¹⁶ Den lägre siffran avser ett "högkonjunkturår" (1981). Om inga permitteringar skulle ha förekommit i övriga kassor skulle antalet permitteringsdagar

ha svarat mot mellan 1,5 och 3,8 procent av det totala antalet ersättningsdagar. Permitteringsdagarnas andel av arbetslöshetsersättningsdagarna var alltså relativt begränsad även om de korttidspermitterade medräknas. Detta stöder hypotes 2.

Enligt hypotes 3 har permitteringar under åren 1974–1984 i stor utsträckning skett i form av korttidsvecka. Denna hypotes får stöd av en jämförelse av arbetskraftsundersökningarna och den ovan angivna utredningen. Andelen permitteringsdagar av ersättningsdagarna överstiger andelen permitterade av arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna. Den viktigaste förklaringen är med stor sannolikhet korttidspermitteringarna som inte ingår i arbetslösheten enligt arbetskraftundersökningarna. Enligt utredningen fyrdubblades också antalet permitteringsdagar med arbetslöshetsersättning

¹⁶ "Urvalsundersökning om permitteringsdagar med A-kasseersättning. Bilaga 1."

mellan 1979 och 1981 medan antalet arbetslöshetsveckor pga permitteringar enligt arbetskraftsundersökningarna endast ökade med fyrtio procent. Skillnaden kan troligen förklaras med en betydande och mer varierande korttidspermittering. Undersökningen pekar också på, även om materialet är begränsat, att speciellt korttidspermitteringarna är starkt konjunkturkänsliga.

Arbetskraftsundersökningarna kommer inte att räkna dem som blir permitterade med stöd från det nya permitteringslöneanordningen såsom arbetslösa. Då de har lön från arbetsgivaren räknas de som sysselsatta frånvarande från arbetet (på samma sätt som t ex de som har semester). Omfattningen bör dock bli lätt att följa via utbetalningarna från det dotterbolag till AFA¹⁷ som skall administrera den delen av det nya systemet. Först då kan statistiken över permitteringarna i Sverige bli någorlunda tillförlitlig.

Sammanfattning

Arbetslöshet till följd av permitteringar har kommit att uppmärksammas i ekonomisk forskning. Detta kan dels förklaras med ett allmänt ökat intresse för arbetskontraktens utformning, dels med att empiriska undersökningar visat att permitteringarna svarar för en väsentlig del av arbetslösheten i bl a USA. Speciellt har uppmärksamats att arbetslöshetsförsäkringen subventionerar permitteringar.

Framväxten av det svenska systemet för permitteringar kan indelas i fyra distinkta perioder: 1) Fram till 1964 betalade arbetslöshetskassorna en stor del av inkomstbortfallet vid permitteringar medan arbetsgivarna ej behövde betala. 2) Från år 1964 bestämdes i avtal att arbetsgivarna skulle betala första arbetslöshetsveckan. 3) 1974 ökade arbetsgivarnas andel av ersättningen vid permittering markant medan arbetslöshetskassornas minskades i motsvarande utsträckning. 4) Från 1985 får de anställda inget inkomstbortfall vid

permittering samtidigt som arbetsgivarnas andel av kostnaderna minskar markant vid vissa former av permitteringar.

Den senaste ändringen av permitteringsystem tillkom på ett ovanligt sätt. LO och SAF gjorde en utredning och förhandlade fram en lösning som de facto innebar lagändringar. Dessa förändringar föreslogs sedan av regeringen och beslutades av riksdagen. Det visar på arbetsmarknadsorganisationernas starka inflytande över arbetsmarknadslagstiftningen i det fall de är eniga.

Det empiriska materialet om permitteringarnas omfattning pekar på att graden av arbetsgivarbidrag till inkomsterna under permittering påverkar omfattningen av permitteringar. Vi kan därför vänta oss att permitteringarna i framtiden kommer att öka med det system som infördes från och med 1985 eftersom arbetsgivarnas kostnader vid permitteringar minskar. Vi vet däremot inte hur stor denna effekt blir.

Referenser

- Azariadis, C. [1975], "Implicit Contracts and Underemployment Equilibria", *Journal of Political Economy*, Vol. 83, nr 6.
- Azariadis, C. [1981], "Implicit Contracts and Related Topics: A Survey", i Z. Hornstein et. al., *The Economics of the Labour Market*. HMSO, London.
- Azariadis, C. & Stiglitz, Joseph E. [1983], "Implicit Contracts and Fixed Price Equilibria", *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 68, Supplement.
- Baily, M. N. [1974], "Wages and Employment under Uncertain Demand", *Review of Economic Studies*, Vol. 41, januari.
- Baily, M. N. [1977], "On the Theory of Layoffs and Unemployment", *Econometrica*, Vol. 45, nr 5.
- Becker, J. M. [1972], *Experience Rating in Unemployment Insurance: An Experiment in Competitive Socialism*. John Hopkins Press, Baltimore.
- Björklund, A. & Holmlund, B. [1983], "Arbetslöshetsersättningen i Sverige - Motiv, regler och effekter", i A. Björklund m fl., *Infor omprovningsen*. Liber forlag, Stockholm.
- Boadway, R. W. & Oswald, A. J. (1983), "Unemployment Insurance and Redistributive Taxation", *Journal of Public Economics*, Vol. 20, nr 2.

¹⁷ Arbetsmarknadens försäkringsaktiebolag är ett av LO och SAF gemensamt bildat försäkringsbolag.

- Bradshaw, T. F. & Scholl, J. L. (1976), "The Extent of Job Search During Layoff", *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol 4, nr 2.
- Brechling, F. (1981), "Layoffs and Unemployment Insurance", i S. Rosen (red.), *Studies in Labor Market*. University of Chicago Press, Chicago.
- Elmstedt-Herngren, K. (1979), "Om arbetsgivares rätt att permittera och om förekommande ersättningar till permitterade", Uppsats i tillämpade studier i civilrätt, Stockholms universitet".
- Feldstein, M. (1975), "The Importance of Temporary Layoffs: An Empirical Analysis", *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 3, nr 3.
- Feldstein, M. [1976], "Temporary Layoffs in the Theory of unemployment", *Journal of Political Economy*, Vol. 84, nr 5.
- Feldstein, M. [1978], "The Effect of Unemployment Insurance on Temporary Layoff Unemployment", *American Economic Review*, Vol. 68, nr 5.
- Grossman, H. I. [1981], "Risk Shifting, Unemployment Insurance and Layoffs", i Z. Hornstein et.al., *The Economics of the Labour Market*. HMSO, London.
- Ioannides, Y. M. [1979], "On Temporary Layoffs and Job Search Theory", *Economic Letters*, Vol. 2, s 281-285.
- Liljedorff, B. [1977], "Anställningsskyddet vid permittering m m", Uppsats i tillämpade studier i arbetsrätt, Stockholms universitet.
- Medoff, J. L. [1979], "Layoffs and Alternatives under Trade Unions in US Manufacturing", *American Economic Review*, Vol. 69, nr 3.
- Pedersen, P. [1981], *Økonomiske effekter af arbejdsløshedsforsikring*. Teknisk Forlag, København.
- Pissarides, C. A. (1982), "Job Search and the Duration of Layoff Unemployment", *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 67, nr 5.
- Polemarchakis, H. M. & Weiss L. (1978), "Fixed Wages, Layoffs, Unemployment Compensation, and Welfare", *American Economic Review*, Vol. 68, nr 5.
- Proposition 1984/85:62, Om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd, m m.
- SAF [1934], "Permitteringsförfarandet", *stencil*, Stockholm.
- SFS 1971:199, Lag om anställningsskydd för vissa arbetstagare.
- SFS 1974:12, Lag om anställningsskydd.
- SFS 1984:1008, Lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd.
- SFS 1984:1010, Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter.
- SFS 1984:1011, Förordning om permitteringslöneersättning.
- SOS [1931], Socialstatistik, *Arbetslösheten inom fackförbunden*.
- Stridh, B. [1971], "Permitteringsinstitutet", Uppsats i tillämpade studier avseende ämnet civilrätt II, Uppsala universitet.
- Topel, R. H. [1983], "On Layoffs and Unemployment Insurance", *American Economic Review*, Vol. 73, nr 4.
- Topel, R. H. & Welch, F. [1980], "Unemployment Insurance: Survey and Extensions", *Economica*, Vol. 47, augusti.
- Överenskommelse om anordningar för permitteringslöneersättning och kompletterande permitteringslöneersättning mellan SAF och LO. Förhandlingsprotokoll 1984-11-19.